

НАШІ СЛАВНІ НТШІВСЬКІ ЮВІЛАРИ

6 січня 2013 р. виповнилося 90 років від народження і 65 років наукової, педагогічної та громадської діяльності видатного українського вченого в галузі лісівництва, екології лісів, регіонального природокористування і лісової економіки, доктора сільськогосподарських наук, професора, дійсного члена Лісівничої академії наук України, дійсного члена НТШ (з 22 жовтня 1998 р.), лауреата Державної премії України і лауреата Міжнародної премії та золотої медалі IUFRO в галузі лісівничої науки, лауреата Ордена за заслуги III ступеня — Степана Генсірука.

Народився С. Генсірук у с. Будки неподалік Почаєва на Кременеччині. В рідному селі закінчив початкову школу, згодом Кременецьку гімназію, а 1943 р. — Кременецький лісовий технікум. 1949 р. закінчив лісогосподарський факультет Львівського сільськогосподарського інституту, а одночасно й Львівську консерваторію (клас професора Соломії Крушельницької).

1955 р. вчений успішно захистив кандидатську дисертацію на тему: „Смеречини Карпат і особливості господарства в них“. На основі глибокого вивчення природи карпатських лісів, їх росту, відновлення та використання С. Генсірук розробив наукові основи комплексного лісового господарства в гірських умовах. За наукову розробку проблем боротьби зі стихійними лихами в Карпатах (вітровалів і паводків), а також захисту лісів від надмірного використання дослідника нагороджено Великою срібною медаллю ВСТВ у Москві. Згодом його запрошено на наукову роботу до Києва у Національну академію наук України.

С. Генсірук написав низку наукових статей, в яких глибоко обґрунтовує закономірності лісовідновних процесів у дубових, букових і смерекових лісах Карпат, розробив систему лісогосподарських заходів щодо створення біологічно стійких і вископродуктивних лісостанів і оптимізації лісокористування. Його монографія „Ліси Українських Карпат та їх використання“ стала настільною книжкою карпатських лісівників. 1966 р. С. Генсірук захистив докторську дисертацію, здобув диплом доктора сільськогосподарських наук, згодом — професора і став керівником відділу проблем лісових ресурсів і охорони природи Ради з вивчення продуктивних сил НАН України у Києві, який очолює до грудня 1986 р. Вперто долаючи байдужість тодішньої влади до збереження лісових багатств України, Степан Генсірук пише серію наукових праць: „Комплексное лесное хозяйство в горных условиях“ (1970), „Лісові ресурси України, їх охорона та використання“ (1973), „Леса Украины“

(1975, 1-ше вид.), „Комплексное лесохозяйственное районирование Украины и Молдавии“ (1981), „Охрана лесных экосистем“ (1984), „Зелені скарби України“ (1990), „Ліси України“ (1992 — 2-ге вид.), „Регіональне природокористування“ (1992). Вчений у своїх монографіях вперше обґрунтував теоретичні основи комплексного лісогосподарського районування, регіонального природокористування, збільшення ресурсно-екологічного потенціалу, закономірностей розміщення і відновлення лісів та створив низку інших екологічних розробок для охорони навколишнього природного середовища та лісогосподарського виробництва України. Дослідник зібрав і узагальнив дані, що дали йому змогу створити серію оригінальних мап, які відображають зміни лісистості території України, починаючи з I тисячоліття нашої ери. Вчений опрацював питання надмірного використання лісових ресурсів від XVI ст., визначив наслідки для України надмірного лісокористування. Наукові роботи С. Генсірука органічно поєднуються з проблемою охорони природи, збереження її багатств для майбутніх поколінь. У 1968 р. завдяки його науковим розробкам і наполегливим старанням зменшено обсяги головних рубок лісу в Україні втричі (з 15 млн. м³ до 5 млн. м³ деревини на рік), що дало змогу зберегти 660 тис. га стиглого лісу із запасом деревини 200 млн. м³.

1986 р. С. Генсірук повертається до Львова, де працює професором в Українському державному лісотехнічному університеті, читає студентам лекції з лісівництва та лісової історії на лісогосподарському факультеті і очолює лабораторію екологічних проблем природокористування. Наукову і організаційну роботу поєднує з активною громадською діяльністю. На той час він — член двох спеціалізованих Вчених рад з присудження вчених ступенів кандидатів і докторів наук. С. Генсірук створив і успішно розвиває нові наукові напрями — лісове ресурсознавство, регіональне природокористування, сталий розвиток у лісовому господарстві, які сприяють збереженню лісових багатств і охороні природного середовища України. Численні монографічні праці дослідника є вагомим внеском у розвиток вітчизняної і світової лісівничої та екологічної науки. За цикл монографій з лісівничих проблем України Президія академії наук 1976 р. удостоїла С. Генсірука премії імені О. Г. Шліхтера.

1991 р. С. Генсірука обрано дійсним членом чотирьох спеціалізованих академій: інженерної, екологічної, лісівничої і технологічної кібернетики. Науковий доробок вченого — понад 500 наукових праць, у тому числі 30 монографій. 1993 р. вченому надано почесне звання Заслуженого діяча науки і техніки України, 1998 р. він став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки, а також лауреатом премії ім. В. Вернадського за десять монографій з проблем раціонального лісокористування і охорони природи в Україні.

7 серпня 2000 р. Президент IUFRO Дж. Барлей вручив Степанові Генсіруку Міжнародну наукову нагороду — Диплом Лауреата і золоту медаль IUFRO. А ще він — фундатор, укладач і головний редактор першої двотомної української енциклопедії лісівництва (УЕЛ), перший том якої вийшов 1999 р., а другий 2007 р. Підготовка і видання С. Генсіруком енциклопедії — це патріотичний подвиг, оскільки держава не надавала належної матеріальної допомоги.

Враховуючи фундаментальність наукових досліджень, опублікованих у численних монографіях, їх вагоме значення у розвитку вітчизняного і світового лісівництва, а також плідну науково-дослідну, викладацьку та громадську роботу професора, Заслуженого діяча науки і техніки України С. Генсірука Вчена рада Національного лісотехніч-

ного університету України висунула на здобуття Ордена за заслуги III ступеня, яким він був нагороджений Указом Президента В. Ющенка.

Все, чого досягнув Степан Генсірук — результат великої працездатності, наполегливості всупереч різним перешкодам. Найбільша для нього нагорода — визнання у світовій науці і в Україні. Непересічний його дар — невтомно працювати на благо України, її народу — доносити людям правду про стан рідної природи і лісових багатств.

С. Генсірук здобув заслужену шану, визнання серед науковців світу. Віримо, що ще не одна праця вийде з-під пера невтомного вченого-лісівника. Побажано йому довгих років життя, плідної праці на благо незалежної України.

Ярослав КОВАЛЬ,
Леонід КОПІЙ, Степан СТОЙКО

Упродовж майже 50-ти років наукова та педагогічна діяльність відомого фахівця у фармацевтичній хемії і науково-технічній термінології, дійсного члена НТШ (з 1995 р.), професора Марії Ганіткевич пов'язана з Львівською політехнікою. Тут відбулося її остаточне становлення як знаного і шанованого науковця та педагога.

Народилася М. Ганіткевич 28 січня 1928 р. у м. Сокалі Львівської обл. в родині свідомих українців, працюючих хліборобів Йосипа та Ганни Ганіткевичів, які були активними членами „Просвіти“. Мама була однією з провідних виконавиць головних ролей в аматорському драматичному гуртку. У родині любили українську пісню, глибоко шанували народні звичаї і традиції. Навчання Марія Ганіткевич почала у польській школі (1935), продовжила його в час першого приходу радянської влади (1939—1941), німецької окупації (1941—1944) і 1946 р. закінчила Сокальську середню школу № 1.

1947 р. вступила на фармацевтичний факультет Львівського медичного інституту. Після першого курсу навчання у Медінституті, у період літніх канікул (1948) М. Ганіткевич екстерном склала іспити в Сокальському педучилищі і отримала свідоцтво вчителя початкових класів. Водночас почала наукову роботу у студентському гуртку при кафедрі технології ліків. Її праця про одержання стабільних лікарських суспензій визнана найкращою серед студентських наукових розробок і відзначена грамотою першого ступеня (1951).

Своє самостійне життя М. Ганіткевич розпочала у Гродненському аптекоуправлінні (Білорусь), куди була скерована як молодий спеціаліст після закінчення Медичного інституту (1951). Працюючи в аптеці, вона розпочала тут свою першу педагогічну практику — викладає хемію у 7—10-х класах середньої школи та читає фармакологію на курсах медсестер.

1955 р. вступає в аспірантуру при Медінституті. Тут під керівництвом професора М. Туркеви-

ча Марія Ганіткевич розпочала наукову роботу, спрямовану на синтез нових речовин і вивчення їх властивостей, а саме 3-заміщених похідних тіазолідону-4 як потенційних біологічно-активних препаратів. 1959 р. успішно захистила кандидатську дисертацію на Вченій раді Ленінградського хеміко-фармацевтичного інституту.

Марія Ганіткевич продовжує наукову і викладацьку діяльність на кафедрі біохемії Медичного інституту, змінюючи напрям наукових пошуків. Вона вивчає обмінні процеси у клітинах живих організмів, досліджує вплив інсуліну, АТФ, пірофосфату на обмінні процеси з частістю вуглеводів в ядерних еритроцитах та асцитах клітинного раку Ерліха.

1963 р. М. Ганіткевич переходить працювати на кафедру загальної хемії Львівської політехніки, де читає курс загальної та неорганічної хемії для студентів різних напрямів (хеміків, енергетиків, механіків), проводить лабораторні та практичні заняття. Порядність, принциповість і водночас справедливість та доброта у стосунках зі студентами та колегами, висока ерудиція та ясність викладу матеріалу здобувають їй заслужену повагу й авторитет серед студентів та колег. Тут вчена відновлює дослідження з синтезу нових біологічно-активних сполук та створює свій, новий для кафедри загальної хемії, науковий напрям „Синтез 3-карбоксіалкілтіазолідинтіон-2-онів-4“.

У рамках цього напрямку, завдяки різностороннім знанням і науковій інтуїції, опертій на працелюбність і працездатність, Марія Ганіткевич синтезувала власноруч понад 190 нових речовин на основі аміносполук, вивчила їх перетворення, фізико-хемічні і біологічні властивості. Апробація синтезованих сполук на антивірусну, антимікробну і рістстимулювальну активність довела, що низка отриманих нею нових сполук проявляє антивірусну активність щодо кліщового енцефаліту, вибірково антимікробну активність до грампозитивних мікроорганізмів, а частина з них є ефективними стимуляторами росту рослин. Окрім питань синтезу і вивчення властивостей нових сполук, Марія Ганіткевич звертає увагу і на проблеми виробництва. Вона співпрацює з колективами Львівського хемфармзаводу, Львівського шкірзаводу та іншими, де реалізовує ідеї щодо утилізування відпадкових продуктів виробництва і цим допомагає